

Eyüp Sultan Camii-i Şerifi'nde

PROF. DR. M. YAŞAR KANDEMİR İLE

ŞİFÂ-İ ŞERÎF DERSLERİ

EŞ - ŞİFÂ Bİ-TA'RÎFİ HUKÛKİ'L - MUSTAFÂ

— KÂDİ İYÂZ —

158. Ders | 27.Ekim.2019, Pazar

Ders Konusu:

3. BÖLÜM: Peygamber Efendimiz'de Mutluka Bulunacak, Kesinlikle Bulunmayacak, Bulunması Sakıncalı Olmayacak Hâller veya Ona Nisbet Edilemeyecek Dünyevî İşler

1. KISIM: Peygamberimizin ve Diğer Peygamberlerin Günahlardan Korunması

1. FASIL: Peygamberimizin Peygamber Olduğu Andan İtibaren İtikâdî Durumu

KİTAPTAKİ YERİMİZ

Arapça Kaynak sf. 615 | Türkçe Şerh, Cilt.2 - sf. 546

Dersin Video, Ses Kayıtlarına
ve Kaynaklı Ders Notlarına

www.sifaiserif.com

adresinden veya karekodu okutarak
erişebilirsiniz.

Şifa-i Şerif Hakkında Kısa Bilgi:

ŞİFÂ-İ ŞERÎF gönüllerde Peygamber sevgisini tutuşturmak, onu bütün yönleriyle tanıtip anlatmak ve Müslümanlara, Sultân-ı Enbiyâ'nın haklarını savunmayı öğretmek maksadıyla yaklaşık dokuz asır önce Endülüslü tanınmış alim Kâdî İyâz tarafından yazılmıştır.

Eserin Türkçe Şerhi

Şifâ-i Şerîf Şerhi (3 cilt)

Prof. Dr. Mehmet Yaşar Kandemir

Tahlil Yayınları, www.tahlilyayinlari.com

Kendini Dağdan Atma Rivâyetinin Güvensizliği

Yemenli hadis âlimi Ma'mer ibni Râşid² (v. 153/770) vahyin bir süre kesilmesiyle ilgili olarak şöyle demiştir:

“Hocalarımızdan bize gelen rivâyete göre, vahyin bir süre gelmesi gecikince Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem çok üzölmüş ve bu yüzden kendini birkaç defa dağların tepesinden atmaya kalkmıştır.” Ma'mer'in bu sözü, Resûl-i Ekrem'in peygamberliğinden şüpheye düştüğü anlamına gelmez.

Sahîh-i Buhârî'de, Resûl-i Ekrem'e vahiy gelmeden bir süre önceki günleri anlatan uzun bir rivâyet vardır. O rivâyette, Efendimiz'e Hirâ Mağarası'nda vahyin geliş, onun bu durumu Hz. Hatice'ye anlatışı, Hz. Hatice'nin de Resûlullah'ı teselli ettikten sonra amcazâdesi Varaka bin Nevfel'e gidip Fahr-i Âlem Efendimiz'in hâlini hikâye edişi zikredilmekte ve bu söz, o rivâyetin son kısmında geçmektedir.¹

Ma'mer ibni Râşid “Hocalarımızdan bize gelen rivâyete göre” derken bu rivâyetin muttasıl mı, munkatı' mı olduğunu (bu rivâyeti, her râvinin kendi hocasından usûlüne uygun şekilde alıp almadığını) gösterecek bir ifade kullanmamıştır. Râvilerinin adlarını zikretmediği için, onların güvenilir kimseler olup olmadığı bilinmemiştir. Ayrıca bu hadisin hangi muhaddisin eserinde yer aldığını belirtmemiştir. “Resûlullah şöyle buyurdu” demediği için de o haberin Peygamber sözü mü (merfû mu), yoksa sahâbî sözü mü (mevkûf mu) olduğu anlaşılamamıştır. Hâlbuki böyle bir olay ancak Resûlullah'ın haber vermesiyle bilinebilir.

١٥٣٦ - وَقَوْلُ مَعْمَرٍ ^(٥) فِي فِتْرَةِ الْوَحْيِ ^(٦) : «فَحَزَنَ النَّبِيُّ ﷺ - فِيمَا بَلَّغْنَا - حُزْنًا غَدًا مِنْهُ مِرَارًا كِي ^(٧) يَتَرَدَّى مِنْ شَوَاهِقِ الْجِبَالِ» ^(٨) لَا يَقْدَحُ فِي هَذَا الْأَصْلِ ، لِقَوْلِ مَعْمَرٍ عَنْهُ : فِيمَا بَلَّغْنَا ، وَلَمْ يُسْنِدْهُ ، وَلَا ذَكَرَ رَاوِيَهُ ^(٩) ، وَلَا مَنْ حَدَّثَ بِهِ ، وَلَا أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ

2. Ma'mer ibni Râşid hakkında bilgi için bk. II, 517.

1. Ta'bîr 1, nr. 6982.

قاله؛ وَلَا يُعْرِفُ مِثْلُ هَذَا إِلَّا مِنْ جِهَةِ
النَّبِيِّ ﷺ، مع أنه قد يُحْمَلُ عَلَى أَنَّهُ كَانَ أَوَّلَ الْأَمْرِ كَمَا ذَكَرْنَاهُ؛ أَوْ أَنَّهُ فَعَلَ ذَلِكَ
لَمَّا أُخْرِجَهُ^(٢) مِنْ تَكْذِيبِ مَنْ بَلَغَهُ، كَمَا قَالَ تَعَالَى: ﴿فَلَعَلَّكَ بَاخِعٌ نَفْسَكَ عَلَى
آثَارِهِمْ إِنْ لَمْ يُؤْمِنُوا بِهَذَا الْحَدِيثِ أَسَفًا﴾ [الكهف: ٦].

Şâyet Resûl-i Ekrem kendini dağın tepesinden atmayı düşünmüşse, daha önce de belirttiğimiz gibi, bunun melekle görüşüp tanışmadan önce meydana geldiği söylenebilir.² Veya Fahr-i Cihân Efendimiz'in, böyle bir şeyi, müşriklerin onu yalanlayıp iyice bunaltmaları üzerine yapmak istediği düşünülebilir.³ Nitekim Allah Teâlâ, Resûl-i Ekremine müşriklerin inkârından dolayı şöyle hitap etmiştir: ﴿فَلَعَلَّكَ بَاخِعٌ نَفْسَكَ عَلَى آثَارِهِمْ إِنْ لَمْ يُؤْمِنُوا بِهَذَا الْحَدِيثِ أَسَفًا﴾

«Sen, onlar bu Kur'an'a inanmıyorlar diye, arkalarından üzümlere neredeyse kendini helâk edeceksin!»¹

Burada müşrikler kendisine inanmadığı için Peygamber Efendimiz'in nasıl üzüldüğünü dile getiren şu âyet-i kerîmeleri de hatırlamakta fayda vardır:

“Onların söyledikleri yüzünden canının sıkıldığını elbette biliyoruz.”²

“Dâvetini kabul etmiyorlar diye üzülmeye; yaptıklarına bakıp canını sıkma!”³

“O hâlde inanmıyorlar diye onlar için kendini yiyip bitirme.”⁴

2. Ma'mer'in verdiği haberde ise fetret-i vahiyden söz edilmektedir. O zaman Resûl-i Ekrem Efendimiz Cebrâil aleyhisselâm ile görüştüğüne göre, peygamber olduğunu öğrendikten sonra böyle bir şey yapmaya kalkması elbette mümkün değildir.

3. Müellif burada şunu söylüyor: Resûl-i Ekrem Efendimiz'in kendini dağdan aşağı atmak istemesine dâir rivâyet güvenilir ise, o bunu, vahyin bir süre kesilmesine bakarak peygamber olduğundan şüpheye düştüğü için değil, **müşriklerin onu yalanlaması yüzünden iyice bunaldığı için** yapmaya kalkmış olabilir.

1. Kehf 18/6.

2. Hicr 15/97.

3. Nahl 16/127.

4. Fâtır 35/8.

Çok Üzülmesinin Bir Sebebi

Aşağıda zikredeceğimiz hadîs-i şerîf, yukarıda geçen rivâyet hakkındaki bu yorumu güçlendirmektedir. Bu hadisi Kûfe kadısı ve hadis hâfızı Şerîk ibni Abdillâh en-Nehaî (v. 177/793), tâbiîn neslinden muhaddis Abdullâh ibni Muhammed ibni Akil'den⁵ (v. 140/757'tan sonra) duymuş, o da ashâb-ı kirâmdan Câbir ibni Abdillâh'tan (v. 78/697) rivâyet etmiştir. Bu rivâyet şöyledir:

Mekkeli müşrikler Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemi ne ile suçlayacaklarını görüşmek üzere Dârü'n-Nedve'de toplanıp da onu "sihirbaz" diye suçlamaya karar verdiklerinde, bu karar Peygamber Efendimiz'e çok ağır geldi. Elbisesine bürünüp yattı. İşte o zaman Cebrâil aleyhisselâm onun yanına geldi ve kendisine "Ey örtüsüne bürünen!" diye seslendi.⁶

Bu âyetin sebab-i nüzûlü hakkındaki rivâyete göre Resûl-i Ekrem Efendimiz şöyle buyurmuştur: "Bir gün yürürken birden bire gökyüzü tarafından bir ses duy-dum, başımı kaldırdım, bir de baktım ki, Hirâ'da bana gelen Cebrâil adlı melek. Gök ile yer arasında bir kürsüye oturmuş. Çok korktum, eve gidip "Beni örtün, beni örtün!" dedim. Bunun üzerine "Ey örtüsüne bürünen! Kalk ve uyar. Rabbinin büyüklüğünü an. Elbiseni temiz tut. Maddî-mânevî kirlerden uzak dur."¹ âyetleri nâzil oldu. Ondan sonra vahyin bir daha arkası kesilmedi.²

Muhtemel Bir Gerekçe

Veya Peygamber Efendimiz, kendisinin bir hatâsı yüzünden vahyin kesildiğini, bunun da kendisine verilmiş ilâhî bir cezâ olduğunu düşünerek korkmuş ve bu yüzden kendini dağdan aşağı atmak istemiş olabilir. İslâmiyet'in o ilk günlerinde, kendini dağdan atmayı yasaklayan ilâhî bir buyruk henüz bulunmadığı için, böyle bir şeyi düşünmesinden dolayı Peygamber aleyhisselâm suçlanamaz.

١٥٣٧ - وَيُصَحِّحُ مَعْنَى هَذَا التَّأْوِيلِ حَدِيثُ رَوَاهُ شَرِيكٌ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُحَمَّدٍ بْنِ عَقِيلٍ ^(٣) ، عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ : أَنَّ الْمَشْرِكِينَ لَمَّا اجْتَمَعُوا بِدَارِ النَّدْوَةِ لِلتَّشَاوُرِ فِي شَأْنِ النَّبِيِّ ﷺ ، وَاتَّفَقَ رَأْيُهُمْ عَلَى أَنْ يَقُولُوا : إِنَّهُ سَاحِرٌ ، اشْتَدَّ ذَلِكَ عَلَيْهِ ، وَتَزَمَّلَ فِي ثِيَابِهِ ، وَتَدَثَّرَ فِيهَا ؛ فَأَتَاهُ جَبْرِيلُ فَقَالَ لَهُ : ﴿يَتَأَيَّهَا الْمَرْمَلُ﴾ [المزمل : ١] و ﴿يَتَأَيَّهَا الْمَدَنِيُّ﴾ ^(٥) [المدثر : ١] .

أَوْ خَافَ أَنَّ الْفِتْرَةَ لِأَمْرٍ أَوْ سَبَبٍ مِنْهُ ، فَخَشِيَ أَنْ يَكُونَ عَقُوبَةً مِنْ رَبِّهِ ، فَفَعَلَ ذَلِكَ بِنَفْسِهِ ، وَلَمْ يَرِدْ بَعْدُ شَرْعٌ بِالنَّهْيِ عَنْ ذَلِكَ ، فَيُعْتَرَضُ بِهِ .

5. Abdullâh ibni Muhammed ibni Akil, Peygamber Efendimiz'in amcasının oğlu Akil'in torunudur.

6. Müzzemmil 73/1; Müddessir 74/1.

1. Müddessir 74/1-5.

2. Buhârî, Bed'ü'l-vahy 1, nr. 4; Tefsîr 74/5, nr. 4926; Müslim, İmân 256, nr. 161.

ونحو هذا فِرَارُ يُونُسَ - عليه السلام - خشيةً تكذيبِ قومه له ، لَمَّا وَعَدَهُمْ بِهِ
من العذاب؛

H. Yûnus da Bir Sıkıntı Yaşamıştı

Peygamber Efendimiz'in kendini dağdan aşağı atmayı düşünmesine benzer bir sıkıntıyı Yûnus aleyhisselâm da yaşamıştı. O, kavmini yakında başınıza ilâhî azap gelecek diye tehdit etmiş, azap gelmeyince, onların "Bak, dediğin çıkmadı" diye kendisini yalanlamasından korkup kaçmıştı.

Yûnus aleyhisselâm peygamber olarak gönderildiği Musul'un Ninova halkına, eğer î mân etmezseniz üç gün (veya kırk gün) içinde, azap yüklü simsiyah korkunç bulutlar üzerinize gelecek ve sizi yok edecek, demişti. Azap alâmetleri belirince kendisi de bir mağaraya sığınıp beklemeye başlamıştı. Öte yandan Yûnus aleyhisselâmın kavmi simsiyah bulutların Ninova üzerine gelmekte olduğunu görünce, Yûnus aleyhisselâmın sözünü ettiği azabın gerçek olduğunu anlayıp Allah'a î mân etmiş, Allah Teâlâ da onlardan azabı kaldırmıştı. Bu durum Kur'an-ı Kerim'de şöyle ifâde buyrulur: "Azabı gördükten sonra î mân eden ve î mânlarının faydasını gören hiçbir kasaba halkı olmadı! Ancak Yûnus'un kavmi hâriç. Onlar î mân edince, Biz de dünya hayatında kendilerini rezil eden azabı onlardan kaldırdık ve onları bir süre daha dünya nimetlerinden faydalandırdık."¹ Ninova halkının î mân ettiğinden haberi olmayan Yûnus peygamber, sözünü ettiği azabın gelmediğini görünce, **kavminin kendisini yalancılıkla suçlayacağından korkarak** oradan uzaklaşıp sahile gitmiş, bindiği geminin bir süre sonra hareket etmemesi üzerine, aramızda bir suçlu var, onu denize atarsak bu sıkıntıdan kurtuluruz denmiş, üç defa kur'a çekilmiş, her defasında kur'anın Yûnus peygambere çıkması üzerine denize atılmış ve bir balık tarafından yutulmuştu.

1. Yûnus 10/98.

وَقَوْلُ اللَّهِ [تعالى] فِي يُونُسَ عَلَيْهِ السَّلَامُ: ﴿فَطَلَّ أَنْ لَنْ نَقْدِرَ عَلَيْهِ...﴾ [الأنبياء: ٨٧] معناه (١٤٤/ب) أَنْ لَنْ نُضَيِّقَ عَلَيْهِ.

Allah Teâlâ, Yûnus aleyhisselâm hakkında Resûl-i Ekrem Efendimiz'e hitâben şöyle buyurmuştur: “Zünnûn'u da hatırla! Hani o, kavmine öfke lenip gitmiş; Bizim kendisini darda bırakmayacağımızı zannetmişti. Sonra da karanlıklar içinde: “Senden başka ilâh yoktur; Sen her türlü kusurdan ve ortaktan uzaksın. Şüphesiz ben kendine yazık edenlerden oldum!” diyerek Rabbine yakarmıştı.”² Âyet-i kerîmedeki “en len nakdire aleyhi” ifâdesinin mânası “kendisini darda bırakmayacağımızı, sıkıntıya sokmayacağımızı sanmıştı” demektir.

Yani yeterince sabretmemesinden, kavmini bırakıp gitmesinden dolayı kendisini cezâlandırmayacağımızı sanmıştı, demektir. Hemen bütün tefsir kitaplarında bu âyetin yorumunda nakledildiği üzere Halife Muâviye bin Ebî Süfyân, Abdullah ibni Abbâs'a bu âyetin tefsirinde zorlandığını söylemiş, o da bu âyetteki “nakdire” kelimesinin “güç yetirmek” anlamında kudret kökünden olmadığını, bu lafzın kadr kökünden türediğini belirterek onu rahatlatmıştı. Daha açık bir söyleyişle “Bizim kendisine güç yetiremeyeceğimizi mi sanmıştı” anlamında değil, “bizim kendisini sıkıştırmayacağımızı, tenkid etmeyeceğimizi mi sanmıştı” anlamında olduğunu söylemişti. Cenâb-ı Hakk'ın bir şeye güç yetiremeyeceğini herhangi bir insan bile düşünemeyeceğine göre, böyle bir şeyi bir peygamberin hatırandan geçirmesi elbette mümkün değildir.

“Kendisini Darda Bırakmayacağımızı Sandı” Âyeti

Endülüslü kırâat âlimi Ebû Muhammed Mekki bin Ebî Tâlib (v. 437/1045) Enbiyâ sûresinin 87. âyetini şöyle yorumlamıştır: “Yûnus aleyhisselâm Allah Teâlâ'nın kendisine merhamet edeceğini umdu ve O'ndan izin almadan kavmini terk edip gitmesinden dolayı da, kendisini sıkıntıya sokup zor durumda bırakmayacağını sandı.”

قال مكي: طمع في رَحْمَةِ اللَّهِ وَالْأَيُّضِيُّ عَلَيْهِ مَسْلَكُهُ فِي خُرُوجِهِ.

وقيل: حَسَنَ ظَنَّهُ بِمَوْلَاهُ أَنَّهُ لَا يَقْضِي عَلَيْهِ الْعُقُوبَةُ.

وقيل: نُقَدِّرُ عَلَيْهِ مَا أَصَابَهُ.

وقد قُرِئَ^(١): ﴿نُقَدِّرُ عَلَيْهِ﴾ بالتشديد.

وقيل: نُوَاخِذُهُ بِغَضَبِهِ^(٢) وَذَهَابِهِ.

وقال ابن زيد^(٣): معناه: أَفْظَنُّ أَنْ لَنْ نُقَدِّرَ عَلَيْهِ؟ عَلَى الْإِسْتِفْهَامِ.

وَلَا يَلِيقُ أَنْ يُظَنَّ نَبِيًّا أَنْ يَجْهَلَ صِفَةً مِنْ صِفَاتِ رَبِّهِ.

وكذلك قوله: ﴿إِذْ ذَهَبَ مُغَضَّبًا﴾ [الأنبياء: ٨٧] الصحيح: مُغَضَّبًا لِقَوْمِهِ
لُكْفَرِهِمْ؛ وهو قول ابن عباس، والضحاك، وغيرهما؛ لَا لِرَبِّهِ [عَزَّ وَجَلَّ] إِذْ
مُغَضَّبَهُ اللَّهُ: مُعَادَاةً لَهُ؛ وَمُعَادَاةُ اللَّهِ: كُفْرٌ لَا تَلِيقُ بِالْمُؤْمِنِينَ، فكيف بالأنبياء!

Bu âyet; Yûnus aleyhisselâm Rabbinin kendisini cezâlandırmayacağını umarak O'nun hakkında iyi ve güzel kanaat besledi (hüsûzanda bulundu), diye yorumlandığı gibi; “Balığın karnında başına gelen hâlleri Bizim ona takdir etmeyeceğimizi sandı” diye de yorumlanmıştır.

Âyet-i kerîmedeki “darda bırakma” anlamına gelen “nakdire aleyhi” ifâdesi, bazı şâz kırâatlerde “takdir etme” anlamında “nukaddire aleyhi” (ona takdir etmeyeceğimizi) diye de okunmuştur.

Bu ifâde, Yûnus Peygamber'in kavmine kızması, onlara sabretmeyip oradan çekip gitmesinden dolayı kendisini hesaba çekmeyeceğimizi, paylamayacağımızı sandı diye de açıklanmıştır.

Tefsir âlimi Abdurrahman ibni Zeyd ibni Eslem (v. 182/798), bu âyetin “Yoksa o, Bizim kendisini darda bırakmayacağımızı mı sandı?” şeklinde soru cümlesi olarak anlaşılması gerektiğini söylemiştir.

Hâlbuki bir peygamberin Rabbinin sıfatlarından birini¹ bilmeyip öyle sanması söz konusu değildir.

“Kavmine Öfkelenip Gitti” Âyetinin Açıklaması

Yine yukarıda zikredilen Enbiyâ sûresinin 87. âyetindeki “Hani o, kavmine öfkelenip gitmişti” ifâdesi de açıklanmaya ihtiyaç duyulan sözlerden biridir. Bu sözün doğru anlamı, Yûnus aleyhisselâmın kendi kavmine, kâfirlikten vazgeçmedikleri için kızıp gitmesidir. Ashâb-ı kirâmdan İbni Abbâs, tâbiîn müfessirlerinden Dahhâk ibni Müzâhim (v. 105/723) ve daha başka tefsir âlimleri âyeti böyle anlamıştır. Yoksa Yûnus peygamberin Allah Teâlâ'ya kızdığı için oradan gitmesi söz konusu değildir. Çünkü Allah Teâlâ'ya kızmak, “O'na düşman olmak” demektir. Allah'a düşman olmak ise, peygamberler şöyle dursun, mü'minlere bile yakışmayan bir inkâr hâlidir.

1. Burada özellikle kastedilen Cenâb-ı Hakk'ın kudret sıfatıdır; bunun yanında ilim ve irâde sıfatları da kastedilmiş olabilir.

وقيل: مُسْتَحْيَاً مِنْ قَوْمِهِ أَنْ يَسْمُوهُ^(٤) بالكذبِ أو يقتلوه ، كما ورد في الخبر .

وقيل: مُغَاضِباً لِبَعْضِ الْمُلُوكِ فِيمَا أَمَرَهُ بِهِ مِنَ التَّوَجُّهِ إِلَى أَمْرِ أَمَرَهُ اللَّهُ بِهِ عَلَى لِسَانِ نَبِيِّ آخَرٍ؛ فَقَالَ لَهُ يُونُسُ: غَيْرِي أَقْوَى عَلَيْهِ مِنِّي؛ فَعَزَمَ عَلَيْهِ فَخَرَجَ لَذَلِكَ مُغَاضِباً.

وقد رُوي عن ابن عباس: أَنَّ إِرْسَالَ يُونُسَ - عَلَيْهِ السَّلَامُ - وَنَبُوتَهُ إِنَّمَا كَانَتْ^(٥) بَعْدَ أَنْ نَبَذَهُ الْحَوْتُ ، وَاسْتَدَلَّ مِنَ الْآيَةِ بِقَوْلِهِ: ﴿فَبَدَّنْهُ بِالْعَرَاءِ وَهُوَ سَقِيمٌ ، وَأَبْلَتْنَا عَلَيْهِ شَجَرَةً مِّنْ يَقْطِينٍ ، وَأَرْسَلْنَاهُ إِلَى مِائَةِ أَلْفٍ أَوْ يَزِيدُونَ﴾ [الصافات: ١٤٥ - ١٤٧].

Yûnus aleyhisselâmın, kavminin kendine yalancı demesinden utandığı için veya kendisini öldürmelerinden korktuğu için oradan ayrılıp gittiği rivâyet edilmektedir.

Bu sözün anlamı; kavminin kendisini, sözünü ettiği azap gelmediği için yalancılıkla suçlamasından utandığı veya onların kendisini öldürmelerinden korktuğu için onlara kızarak gitti demektir.

Yûnus Peygamberin, o devrin meliklerinden birine kızıp oradan gittiği de söylenmektedir. Buna göre melik, bir önceki peygamber vasıtasıyla Allah Teâlâ'nın kendisine emrettiği şeyi yapmasını Hz. Yûnus'tan istemişti. O da, yapılması istenen şeyin güçlüğüne bakarak, bu emri getiren peygamberin o işi yapacak durumda olduğunu, fakat kendisinin yapamayacağını söyledi. Melik ise onun özrünü kabul etmeyip mutlaka yapması gerektiğini söyleyince, Yûnus aleyhisselâm, yapmayı arzu etmediği şeye zorlanmasına kızdı ve orayı terk etti.

Yûnus aleyhisselâmın bu tutumunu Allah Teâlâ'nın uygun görmediği, Peygamber Efendimiz'e şöyle buyurmasından anlaşılmaktadır: “Rabbin hükmedinceye kadar sabret; balığın arkadaşı gibi olma.”¹

Hz. Yûnus, Balık Yuttuktan Sonra mı Peygamber Oldu?

Abdullah ibni Abbâs radiyallahu anhümâ'dan rivâyet edildiğine göre, Yûnus aleyhisselâm, balığın kendisini yutup sahile atmasından sonra peygamber olarak gönderilmiştir. Bu da şu âyetten anlaşılmaktadır: “Sonra onu hasta hâlde ıssız bir sahile attık. Üzerine de kabak türünden bir ağaç bitirdik. **Ve onu yüz bin, hattâ daha fazla kişiye peygamber gönderdik.**”²

Allah Teâlâ, Yûnus peygamberin üzerine “niçin kabak türünden bir ağaç” bitirmişti? Çünkü o, balığın karnından çıktığında son derece hâlsiz ve mecâlsizdi. Güneşin harâretinden korunması gerekiyordu. Bunun için de iri yapraklı bir bitkiye ihtiyaç duyulduğu ilk bakışta anlaşılabilmektedir. Ancak “kabak türünden bir ağacın” bitirilmesinin bir başka hikmetinin daha

olduğu ve “kabağın üzerine sineğin konmadığı” söylenmektedir.

Âyet-i kerîmede Yûnus aleyhisselâmın “yüz bin, hattâ daha fazla kişiye” peygamber gönderildiği belirtilmekte, Fahr-i Âlem Efendimiz ise bu sayının 120.000 olduğunu açıklamaktadır.¹

1. Kalem 68/48.

2. Sâffât 37/145-147.

وَيُسْتَدَلُّ أَيْضاً بِقَوْلِهِ: ﴿وَلَا تَكُنْ كَصَاحِبِ الْحُوتِ...﴾ [القلم: ٤٨] وذكر القصة.

ثم قال: ﴿فَاجْتَنِبْهُ رَبُّهُ فَبَجَلَهُ مِنَ الصَّالِحِينَ﴾ [القلم: ٥٠]؛ فتكون هذه القصة إذاً قبل نبوته.

١٥٣٨ - فَإِنْ قِيلَ: فَمَا مَعْنَى قَوْلِهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ: «إِنَّهُ لِيُغَانُ عَلَى قَلْبِي، فَأَسْتَغْفِرُ اللَّهَ [فِي] كُلِّ يَوْمٍ مِائَةَ مَرَّةٍ؟»^(١).

١٥٣٩ - وَفِي طَرِيقٍ آخَرَ: «فِي الْيَوْمِ أَكْثَرَ مِنْ سَبْعِينَ مَرَّةً»^(٢).

فَاخْذَرِ أَنْ يَقَعَ بِبَالِكَ أَنْ يَكُونَ هَذَا الْغَيْنُ وَسُوسَةً أَوْ رِيَاءً^(٣) وَقَعَ فِي قَلْبِهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ؛ بَلْ أَصْلُ الْغَيْنِ فِي هَذَا: مَا يَتَغَشَّى الْقَلْبَ وَيُغْطِيهِ؛ قَالَ أَبُو عُبَيْدَةَ^(٤)، وَأَصْلُهُ مِنْ غَيْنِ السَّمَاءِ؛ وَهُوَ إِطْبَاقُ الْغَيْمِ عَلَيْهَا.

Peygamber Efendimiz'e hitâben söylenen şu âyet de, Yûnus aleyhisselâmın, balığın kendisini yutup sahile atmasından sonra peygamber olduğuna dâir İbni Abbâs rivâyetini desteklemektedir: “Rabbin hükmedinceye kadar sabret; balığın arkadaşı gibi olma. Hani o gamla dolmuşken Rabbine seslenmişti. Rabbinin nimeti erişmeseydi, o bomboş arâziye kınanmış bir hâlde atılıp gidecekti.”²

Âyetin devamında Allah Teâlâ: “Fakat Rabbi onu seçti ve sâlih kullarına kattı”³ buyurmaktadır. Bu da, Yûnus aleyhisselâmın yaşadığı bu olayın peygamberlikten önce meydana geldiğini göstermektedir.

“Bâzen Kalbimin Perdelendiği Olur” Hadisinin Yorumu

Şu hadîs-i şerîfin ne anlama geldiği sorulacak olursa:

«إِنَّهُ لِيُغَانُ عَلَى قَلْبِي، وَإِنِّي لَأَسْتَغْفِرُ اللَّهَ فِي الْيَوْمِ مِائَةَ مَرَّةٍ» “Bâzen kalbimi çeşitli düşünceler kaplar. Ama ben Allah’a **günde yüz defa** istiğfâr ederim (Allah’tan beni bağışlamasını diler, O’na tövbe ederim).”⁴

Bu hadis bir başta tarîk ile şöyle de rivâyet edilmiştir:

“Vallahi ben **günde yetmiş defadan fazla** Allah’tan beni bağışlamasını diler, O’na tövbe ederim.”¹

Ey okuyucu! Bu hadiste sözü edilen “kalbi çeşitli düşüncelerin kaplaması” sözüne bakarak, Resûlullah Efendimiz’in kalbine dinî konularda bir vesvese veya şüphe geldiğini aklından bile geçirme! Burada sözü edilen, bazı fikir ve düşüncelerin geçici bir süre kalbi bürümesi hâlidir. Arap dili ve tefsir âlimi Ebû Ubeyde Ma’mer ibni’l-Müsennâ² (v. 209/824) böyle demiş ve bu ifâdenin “semayı bulut kaplayıp bürüdü” sözünden alındığını söylemiştir.

1. Tirmizî, Tefsîr 37/2, nr. 3229.

2. Kalem 68/48-49.

3. Kalem 68/50.

4. Müslim, Zikir 41, nr. 2702; Ebû Dâvûd, Vitir 26, nr. 1515.

1. Buhârî, Daavât 3, nr. 6307. Ayrıca bk. Tirmizî, Tefsîr 47, nr. 3259; İbni Mâce, Edeb 57, nr. 3816.

2. Ebû Ubeyde Ma’mer ibni’l-Müsennâ, Kur’ân-ı Kerîm’in tefsiri konusunda ilk çalışma olan Mecâzü’l-Kur’ân adlı eseriyle ünlü âlimdir.

وقال غيره: والغينُ شيءٌ يُغشي القلبَ ولا يُغطيهِ [كَلَّ التَّغْطِيَةَ] كالغيمِ الرقيق الذي يَعْرِضُ في الهواء ، ولا يَمْنَعُ ضوءَ الشمس .

وكذلك لا يُفهم من الحديث أنه يُغَانُ على قلبه مئة مرة أو أكثر (١٤٥/أ) مِنْ سَبْعِينَ [مرة] في اليوم؛ إذ ليس يقتضيه لَفْظُهُ الذي ذكرناه؛ وهو أكثر الروايات؛ وإنما هذا عددٌ للاستغفار لا لِلْغَيْنِ؛ فيكون المراد بهذا الغينِ إشارةً إلى غَفَلَاتِ قَلْبِهِ ، وَفتراتِ نَفْسِهِ ^(٥) ، وَسَهْوِهَا عن مداومةِ الذِّكْرِ ومشاهدةِ الحق ، بما كان ﷺ دُفِعَ إِلَيْهِ مِنْ مُقَاسَاةِ الْبَشَرِ ، وَسِيَاةِ الْأُمَّةِ ، وَمُعَانَاةِ الْأَهْلِ ^(٦) ، وَمُقَاوَمَةِ الْوَلِيِّ ، وَالْعَدُوِّ ^(٧) ، ومصلحةِ النفس ؛ وكُلِّفَهُ مِنْ أَعْبَاءِ آدَاءِ الرِّسَالَةِ ، وَحَمْلِ الْأَمَانَةِ؛

Başka âlimler ise, kalbi bir şeyin “kaplaması” hâlinin, tıpkı beyaz, ince bir bulutun havayı kaplaması, fakat bunun güneş ışığına engel olmaması gibi, bazı duyguların kalbi bürümesi, ancak onu tamamen örtüp kuşatmaması hâli olduğunu söylemişlerdir.

İstiğfârının Sebebi, Günah Değildi

İşte bunun gibi, Peygamber Efendimiz’in günde yüz defa veya yetmiş-ten fazla istiğfâr etmesine bakarak, bazı düşüncelerin onun kalbini günde yüz defa veya yetmiş defadan fazla kapladığı sanılmamalıdır. Bu hadisin en meşhûr rivâyetleri “Ben Allah’a istiğfâr ederim” şeklinde olmakla beraber, bu rivâyetlerden onun kalbini çeşitli düşüncelerin kapladığı mânası çıkmaz. Esasen hadiste geçen **yetmiş ve yüz rakamları onun kalbini kuşatan düşüncelerin değil, yaptığı istiğfârların sayısıdır.**

Onun Kalbini Meşgul Eden Şeyler

Bu hadîs-i şerîfte sözü edilen “kalbi bir şeyin kaplaması” hâli, Allah Teâlâ’yı devamlı sûrette zikretmekten ve kendinden geçercesine hakkı müşâhede etmekten onu alıkoyan şeylerdir. Bunlar, beşer olmaktan kaynaklanan çeşitli hâllerdir;³ **ümmeatin işleriyle meşgul olma, âilesinin işleriyle uğraşma,⁴ dostların ihtiyaçlarını giderme, düşmanlara karşı tedbir alma, şahsî işlerini hâletme, peygamberliğin kendisine yüklediği görevleri yerine getirme ve insan olarak üstlendiği vazifeleri yapma** mecburiyetidir.¹ Allah’ın Resûlü, sayılan bu hâllerin hepsinde, Rabbine itâat ve yaratıcısına ibâdet etmekle meşguldür. İşte bu sebeple onun istiğfâr etmesi yaptığı günahlardan dolayı değildir.

3. Yemek, içmek ve benzeri hâller.

4. Bunlar hanımlarının, çocuklarının, torunlarının, yakın uzak akrabasının işleriyle meşgul olma mecburiyetidir.

1. “Üstlendiği vazifeleri yapma mecburiyeti” demek, üzerinde hakkı olan hak sahiplerine haklarını verme zorunluğu demektir.

وهو في كلِّ هذا في طاعةِ ربِّه ، وعبادةِ خالقِه ؛ ولكن لما كان ﷺ أرفعَ الخلقِ عند الله مكانةً ، وأعلاهم درجةً ، وأتمَّهم به معرفةً ؛ وكانت حاله عند خلوص قلبه ، وخلوِّ هِمَّتِه ، وتفوُّده برَبِّه ، وإقباله بكلِّيته عليه ، ومقامه هنالك أرفعَ حالِه ، رأى - عليه السلام - حالَ فترته عنها ، وشُغلِه بسواها ، غَضًّا مِنْ عَليِّ حالِه ، وخَفَضًا مِنْ رَفِيعِ مقامِه ؛ فاستغفرَ اللهَ مِنْ ذَلِكَ .

[و] هذا أَوْلَى وَجُوهِ الحديثِ وأشهرُها .

وإلى معنى ما أشرنا به ، مالَ إليه ^(۱) كثيرٌ من الناسِ ، وحامِ حَوْلِه ؛ فقاربَ ولم يَرِدْ ^(۲) .

وقد قَرَّبْنَا غامِضَ معناه ، وكَشَفْنَا للمستفيدَ مُحيَّاهُ ؛ وهو مبنيٌّ على جوازِ الفتراتِ ، والغفلاتِ ، والسَّهْوِ في غيرِ طريقِ البَلاغِ ، على ما سيأتي ^(۳) .

Fahr-i Âlem Efendimiz, Allah katında varlıkların en yücesi ve en üstün dereceye sahip olanıdır; yaratılmışlar içinde Cenâb-ı Hakk'ı en iyi bilendir.² Bu özellikleri sebebiyle onun kalbi, rûhu ve bütün varlığıyla sadece Rabbine yönelmesi, O'ndan başkasını düşünmemesi gerekir. Onun en yüce makamı bu hâlidir. Resûl-i Ekrem Efendimiz çeşitli durumlarla meşgul olma mecburiyetinden dolayı kendisini bu en yüce makamda görmediği, o seviyeden daha aşağıda bulunduğunu hissettiği zaman Allah'a istiğfâr etmek gereğini duyardı.

“Bâzen kalbimi çeşitli düşünceler kaplar” hadisinin en uygun yorumu budur. Bu hadîs-i şerîfi birçok âlim böyle bir mâna elde edebilmek için yorumlamaya gayret etmişse de, hiçbirisi bu derece muvaffak olamamıştır. Biz ise bu hadisten faydalanmak isteyenler için onun anlaşılması zor taraflarını izah etmeye, kapalı yönlerini açmaya çalıştık. İleride temas edileceği üzere bu yorum, peygamberlerin tebliğ vazifesinde aslâ dalgınlık gösteremeyeceği, ama onun dışında, ibâdet ve tâatları zamanında yerine getirme gibi konularda bir durgunluk, dalgınlık ve yanılma hâlinin olabileceği düşüncesine dayanmaktadır.

2. Nitekim Resûlullah Efendimiz bir hadîs-i şerîfinde «İçinizde Allah'ı en iyi bilen ve O'ndan en çok korkan benim» buyurmuştur (Hâkim, *el-Müstedrek* [Atâ], I, 647, nr. 1742).

ÖNEMLİ NOT

3 Kasım Pazar günü yapılacak
Avrasya Maratonu'nda yolların kapalı
olmasından dolayı dersimiz olmayacaktır.

GELECEK DERS

Tarih: 10 Kasım 2019, Pazar
Zaman: Öğle Namazından bir saat önce
Yer: Eyüp Sultan Camii-i Şerif'inde
yapılması planlanmaktadır.